

סיוון התשס"ט

בס"ד

"קחו לכם מחתות... ושימו עליהן קטרת"

פרשת קורח

4. במדבר פרק ט"ז

(ד) וישמע משה ויפל על פניו:

(ה) וינדבר אל קרח ואל כל עדתו לאמר בקר וידע יהנה את אשר לו ואת הקדוש והקריב אליו ואת אשר יבחר בו יקריב אליו: (ו) זאת עשו קחו לכם מחתות קרח וכל עדתו: (ז) ותנו בהן אש ושימו עליהן קטרת לפני יהנה מחר והיה האיש אשר יבחר יהנה הוא הקדוש רב לכם בני לוי:

דתן ואבירים מסרבים להיענות לקריאתו של משה:

(יב) וישלח משה לקרא לדתן ולאבירם בני אליאב ויאמרו לא נעלה:

(יג) המעט פי העליתנו מארץ זבת חלב ודבש להמיתנו במדבר כי תשתכר עלינו גם השתכר:

(יד) אף לא אל ארץ זבת חלב ודבש הביאתנו ותתן לנו נחלת שדה וכרם העיני האנשים ההם תנקר לא נעלה:

(טו) ויחר למשה מאד ויאמר אל יהנה אל תפן אל מנתתם לא חמור אחד מהם נשאתי ולא הרעתי את אחד מהם:

לאור סירובם זה, פונה משה אל קרח ועדתו בשנית. אולם הפעם לא משתתפים כל החולקים בניסיון המחנות:

(טז) ויאמר משה אל קרח אתה וכל עדתך היו לפני יהנה אתה והם ואהרן מחר:

(יז) וקחו איש מחתתו ונתתם עליהם קטרת והקרבתם לפני יהנה איש מחתתו חמשים ומאתים מחתות ואתה ואהרן איש מחתתו:

המשתתפים במבחן המחנות הם: "חמישים ומאתים מחתות (הנשיאים), ואתה (קרח) ואהרן". דתן ואבירים אינם משתתפים.

לא רק בניסיון אנו מוצאים שתי קבוצות. כך גם בענישה:

(לב) ותפתח הארץ את פיה ותבלע אתם ואת בתיהם ואת כל האדם אשר לקרח ואת כל הרכוש:

(לג) ויכרדו הם וכל אשר להם חיים שאלה נתכס עליהם הארץ ויאבדו מתוך הקהל:

(לד) וכל ישראל אשר סביבתיהם נסו לקלם כי אמרו פן תבלענו הארץ:

(לה) ואש נצאה מאת יהנה ותאכל את החמשים ומאתים איש מקריבי הקטרת:

שני סוגי עונשים מצאנו: האחד – בליעה בתוככי פיה של האדמה. והשני – שריפה באש היוצאת מאת ה'.

לעונש השריפה "זוכים" רק מאתים וחמישים הנשיאים: "ונאש נצאה מאת ה' ותאכל את החמשים ומאתים איש".

א. מחלוקת קרח וכל עדתו

המשנה במסכת אבות הציבה את מחלוקתו של קרח כבניין אב למחלוקות שאינן לשם שמים:

1. מסכת אבות פרק ה משנה כא

איזו היא מחלוקת שהיא לשם שמים? זו מחלוקת הלל ושמאי.

ושאינה לשם שמים? זו מחלוקת קרח וכל עדתו.

דרשנים ראו בהגדרה "קרח וכל עדתו" (ולא קרח ומשה) ביטוי לעובדה שקרח ועדתו אינם עשויים מקשה אחת. שהרי לכל אחד ממרכיבי הכת אינטרסים משלו. לכן אפילו בתוככי הקבוצה, מחלוקת יש.¹

בחינה מדוקדקת של הפסוקים, תלמדנו מספר הבדלים בין המרכיבים השונים של קבוצת החולקים. הבדלים המצריכים הסבר.

כך מתארת התורה את משתתפי המחלוקת:

2. במדבר פרק טז

(א) ויטח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי ודתן ואבירם בני אליאב ואון בן פלת בני ראובן:

(ב) ויקמו לפני משה ואנשים מבני ישראל חמשים ומאתים נשיאי עדה קראי מועד אנשי שם:

(ג) ויקהלו על משה ועל אהרן ויאמרו אליהם רב לכם פי כל העדה כלם קדשים ובתוכם יהנה ומדוע תתנשאו על קהל יהנה:

משתתפי המחלוקת נחלקים לארבע קבוצות:

א. קרח. ב. דתן ואבירים ג. און בן פלת. ד. מאתים וחמישים נשיאי העדה.

און בן פלת אינו מוזכר בהמשך הפרשה. חז"ל למדונו ש:

3. במדבר רבה פרשה יח, טו.

"און בן פלת אשתו הצילתו".

אולם, גם בתגובתם של האחרים אנו מוצאים שוני.

בתחילה פונה משה אל כל החולקים וקובע "מבחן" לדעת מי הוא הקדוש אשר בו יבחר ה':

¹ על דרך הפשט, הסיבה שהמשנה מגדירה: "קרח וכל עדתו" ולא קרח ומשה, היא מכיוון שלא ניתן ליחס למשה רבנו מחלוקת שאינה לשם שמים. החולקים שלא לשם שמים הם קרח ועדתו בלבד.

בעונש הבליעה נענשים כל האדם אשר לקורח ודתן ואבירם ורכושם.

שהתפרצויות המרידות שלהם תהיינה בו-זמנית בשני מוקדים שונים, וזאת כדי להקשות על משה את ההתמודדות עמו. אף עונשם היה שפורענותם באה בו-זמנית בשני המוקדים הללו.

משה, שבשר ודם הוא, אינו יכול להיות נוכח בשני המקומות כאחת. אולם יד ה' לא תקצר לפעול פעולות הפוכות זו מזו בשני מקומות שונים ובאותו הזמן.

ומי מנהל את כל המערכה המתוזמנת הזו – קורח.

בהמשך הדברים נרצה להבין מה פשר העונשים השונים לבעלי המחלוקת.

ב. קטורת

ה"מכשיר" הנבחר לבדוק מי הוא הקדוש הוא הקטורת. מה טעם נבחרה דווקא עבודת הקטורת?

רש"י נדרש לשאלה זו. וכך הסביר:

5. רש"י פרק טז פסוק ו'

...הא לכם תשמיש חביב מכל, היא הקטרת החביבה מכל הקרבנות וסם המוות נתון בתוכו שבו נשרפו נדב ואביהוא, לפיכך התרה בהם והיה האיש אשר יבחר ה' הוא הקדוש...

אולם עדיין קשה לנו להבין, במה חביבה הקטורת מכל הקרבנות?

ואם חביבה היא מדוע נתון סם המוות בתוכה?

יתרה מזו. הקטורת גורמת לדבר והיפוכו: מחד נתון בתוכה סם המוות. שורפת היא את נדב ואביהוא ביום חנוכת המשכן. בעקבותיה יוצאת האש ושורפת את מאתים וחמישים הנשיאים.

אולם מן העבר השני אנו מוצאים את הקטורת כמכשיר המציל ממות:

6. במדבר פרק יז

(ט) וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (י) הֲרַמּוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת וְאָכְלָה אֹתָם כְּרֹגַע וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם:

(יא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֶהְרֹן קַח אֶת הַמַּחְתָּה וְתֵן עָלֶיהָ אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ וְשִׂים קִטְרֹת וְהוֹלֵךְ מֵהָרָה אֶל הָעֵדָה וְכַפֵּר עֲלֵיהֶם כִּי יֵצֵא הַקֶּצֶף מִלִּפְנֵי יְהוָה הַחַל הַנֶּגֶף:

(יב) וַיִּקַּח אֶהְרֹן כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה וַיִּכָּךְ אֶל תּוֹךְ הַקָּהָל וְהָיָה הַחַל הַנֶּגֶף בָּעָם וַיִּתֵּן אֶת הַקִּטְרֹת וַיִּכַּפֵּר עַל הָעָם:

(יג) וַיַּעֲמֵד בֵּין הַמֵּתִים וּבֵין הַחַיִּים וַתֵּצֵר הַמַּגֶּפֶה:

(יד) וַיְהִי הַמֵּתִים בַּמַּגֶּפֶה אַרְבָּעָה עָשָׂר אֶלֶף וּשְׁבַע מֵאוֹת מִלִּבְד הַמֵּתִים עַל דְּבַר קִרְח:

(טו) וַיֵּשֶׁב אֶהְרֹן אֶל מֹשֶׁה אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְהַמַּגֶּפֶה נִעְצָרָה:

מה משמעותה של תופעה זו?

על מה ולמה משמשת היא הקטורת לעצירת מגפת המוות מצד אחד ולגרימתו של זה, במקרים אחרים?!

לאחר שניסיון המחנות מברר את מעמדו של משה ושורף את מאתים וחמישים הנשיאים, מצווה הקב"ה לעשות שימוש במחנות:

7. במדבר פרק יז, פסוקים א – ה'

(א) וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר:

(ב) אָמַר אֶל אֶלְעָזָר בֶּן אֶהְרֹן הַכֹּהֵן וַיִּרַם אֶת הַמַּחְתָּת מִבֵּין הַשָּׂרֵפָה וְאֶת הָאֵשׁ זָרָה הִלָּאָה כִּי קִדְּשׁוּ:

(ג) אֶת מַחְתֹּת הַחֲטָאִים הָאֵלֶּה בְּנִפְשֹׁתְכֶם וַעֲשׂוּ אֹתָם רִקְעֵי פָחִים צְפוּי לַמִּזְבֵּחַ כִּי הַקְרִיבִם לִפְנֵי יְהוָה וַיִּקְדְּשׁוּ וַיְהִי לְאוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

הרב סמט מסביר כי מורכבותו זו של סיפורנו, וכן סדרה של קושיות שהקשו עליו (חלקן קושיות רציניות וחלקן פחות רציניות), הביאו את הביקורת כבר בשלב מוקדם שלה לראות בסיפורנו הרכבה של מקורות שונים ועצמאיים בידי עורך מאוחר. המבקרים השונים במהלך הדורות לא נתחבטו אלא בשאלה כמה מקורות משוקעים כאן: האם שניים בלבד, כמו שחשבו בתחילה, או שמא שלושה, כפי שהציע ולהאזון, ואולי יותר מכך, עד שמונה שכבות שחשף חוקר בן ימינו...

סיפור מורכב כשיקוף למציאות מורכבת

לעתים העובדה כי "כך הוזה" היא אכן בעלת משמעות רבה, והיא חייבת לבוא לידי ביטוי גם בתיאור הספרותי. כאשר כמה אירועים שונים מצטרפים למערכת לחצים הפועלת בו-זמנית בכמה חזיתות (וזאת, כאמור, לא במקרה, אלא בכוונה ליצור מתקפה כוללת), לא יהא ניתן לחוש בחומרת המצב אלא כאשר התיאור הספרותי ינסה לתת תיאור סימולטני של כל אותם אירועים.

היסטוריון צבאי מקצועי שינסה ללבן את המהלכים הצבאיים בחזית מסוימת במלחמת יום הכיפורים יתרכז כמובן רק באותה חזית. אולם היסטוריון שיבוא לתאר את תולדות מדינת ישראל בעת המלחמה, לא יוכל לספר את סיפורה של המדינה הנלחמת על נפשה אלא באמצעות סיפור "קופצני", הממחיש את ההכרח להילחם בשתי חזיתות בו-זמנית. רק תיאור המבוכה והקושי שישנם בפיזור המאמצים, בהתרוצצות הפיקוד העליון מחזית לחזית, בהתלבטות כיצד לחלק את הכוחות השונים בין החזיתות ובדיווח התקשורתי המבולבל ייתן תמונה נאמנה של המציאות. דווקא תיאור שיש בו סדר טוב והבחנה בין הנושאים השונים המתוארים עלול לשקף את המציאות בדרך מעוותת.

קואליציה של מתנגדים בחרה לפעול כאחת כנגד משה, מנהיגם של ישראל, בכמה חזיתות, בכמה תחומים ואף בכמה מקומות. התאגדותם יחדיו לא נבעה מזהות אינטרסים כללית אלא מאינטרס אחד משותף: למשוך אחריהם את העם ולהביא לקריסת מנהיגותו של משה אל מול חזית רחבה זו של לחצים, שלא יוכל לטפל בכלם כאחת.

כדי להמחיש את הסיטואציה שבה נתון משה, שנכפתה עליו על ידי התאגדות מתנגדיו, מתמקד הסיפור בדמותו, ובדרך שבה הוא מנסה להדוף את המתקפה הנערכת עליו בו-זמנית בכמה חזיתות. סיפור כזה יהא בהכרח סיפור מורכב ומסובך, משום שהוא משקף מציאות מורכבת ומסובכת.

על הפסוק:

לה ואש יצאה מאת ה' ותאכל את החמשים ומאתים איש מקרבי הקטרת.

מסביר הרב סמט כי ראשו של פסוק זה מנוסח בזמן עבר - "ואש יצאה" - ולא בעתיד מהופך בו"ו ההיפוך (- לא נאמר 'ותצא אש'), שהוא צורת הזמן הרגילה בסיפור המקראי לתיאור אירועי העבר. אחד התפקידים של זמן עבר רגיל בלשון הסיפור המקראי הוא לציין עבר מושלם (PAST PERFECT). נראה שזו אכן כוונת פסוק זה: יציאת האש מאת ה' לא אירעה לאחר מה שסופר לעיל אודות בקיעת האדמה וכל הכרוך בכך אלא באותו פרק זמן עצמו.

שני העונשים השונים כל כך באופיים, אשר התרחשו בשני מקומות שונים, אירעו אפוא בו-זמנית. והרי זו מידה כנגד מידה: קבוצות המורדים השונות בחרו לחבור זו לזו באופן

לכן האריך הנצי"ב ללמדנו על מציאותם של כיתות מיוחדות בזמנו של משה:

והענין דכבר היה בימי משה כיתות בישראל שהיו להוטים אחר אהבת ה', אבל לא ע"י גבולים שהגבילה תורה. וכאשר יבואר באורך בפרשת קרח שזה היה עיקר החטא של ר"נ אנשים שהיו צדיקים גמורים...

והנה ידע משה רבינו שכיתות כאלה מתנוצצות אלא **שלא הגיעה עדיין השעה להתפרץ**. ע"כ בבוא יום התראות גלוי כבוד שכינה, שלזה היה תכלית תשוקתם... **אלא שהבין משה דמכ"מ יש בלב כמה אנשים ... בשביל זה אמר משה לישראל שלא כן הדבר**, אלא אותו יצר הרע העבירו מלבכם. שגם זה התשוקה אע"ג שהיא להשיג אהבת ה' בקדושה, מכל מקום אם היא לא בדרך שעלה על רצונו ית', אינו אלא דרך יצה"ר **להטעות ולהתעות דעת גדולי ישראל בזו התשוקה**.

היו בזמנו של משה אנשים שחפצו בכל ליבם לעבוד את ה'. אולם, זאת באופן שיחפצו הם **ולא באופן שצוותה תורה**.

יום חנוכת המשכן הוא היום בו מתחילה עבודת ה' "הממוסדת". ביום זה נקבעים הדפוסים לדרך בה יש לעבוד את ה'. לכן חושש משה, שדווקא ביום הזה, עלולה להתפרץ עבודת ה' פגומה זאת. זו הסיבה שמשה קורא להם: **"אותו יצר הרע (!!!) העבירו מלבכם"**.

וההנמקה לכך:

ואמר להם משה טעם לדבר "ותהיו כולכם ביראה אחת ובעצה אחת לשרת לפני המקום" פי' אם תשימו דעתכם לדרך התורה תלכו הכל בדרך אחת ובעצה אחת, משא"כ אם נבקש אהבת ה' שלא בדרך התורה, ותהיה תורת כל אחד בידו ויהיו אגודות אגודות בעבודתכם, הוא נגד רצון ה' וכבודו יתברך. וזה שמסיים שהוא יחידי בעולם. כך רצונו וכבודו שיהא עבודתכם מיוחדת לפניו.

מכיוון שהקב"ה יחידי הוא. גם הדרך לעבודתו יחידית היא. ואם יברור לו כל אחד את דרכו הייחודית בעבודת ה', לא נוכל להיות ביראה אחת ובעצה אחת.

וזה מה שנתכוונו רבותינו בתורת כהנים:

כשם שהוא יחידי בעולם כך תהא עבודתכם מיוחדת לפניו. שנאמר ומלתם את ערלת לבבכם, מפני מה? כי אני ה' אלהיכם הוא אלהי האלהים ואדוני האדונים עשיתם כן וירא אליכם כבוד ה'.

ד. אהבת ה' כאש

תופעה דומה עמדה בבסיס מחלוקתם של מאתים וחמישים.

שהרי אנו מוצאים הבדל בין הנשיאים לבין קרח ודתן ואבירם:

10. העמק דבר, הנצי"ב מוולוז'ין, במדבר פרק טז'

...אבל יש לדעת ולהתבונן מכל עניין הפרשה, מהליכות המחלוקת ומעונש שמגיע להם, כי לא נשתנו בערכם ובכוונת מחלוקתם, קרח ודתן ואבירם ור"ן איש. שהרי אנו רואים שלא היו בכלל לוקחי המחנות אלא קרח ור"ן איש, ולא דתן ואבירם...

מעובדה זו, שהמשתתפים בניסיון המחנות הם מאתים וחמישים הנשיאים בלבד למד הנצי"ב על מדרגתם המיוחדת:

(ד) ויקח אלעזר הפהן את מחנות הנחשת אשר הקריבו השׁרפים וירקעום צפוי למזבח:

(ה) זפרון לבני ישראל למען אשר לא יקרב איש זר אשר לא מזרע אהרן הוא להקטיר קטרת לפני יהוה ולא יהיה קקרח וכעדתו פאשר דבר יהוה ביד משה לו:

מהות השימוש במחנות לציפוי המזבח מבואר בפסוקים: **"זפרון לבני ישראל למען אשר לא יקרב איש זר אשר לא מזרע אהרן הוא להקטיר קטרת לפני ה'..."**.

אולם עדיין נראה שיש להבין בזכות מה זכו מחנות החטאים לקרב אל המזבח? מדוע יש להניח על גבי המזבח מחנות של **אנשים חטאים!?**

ג. "זה הדבר אשר צוה ה'"

על מנת להבין את מקומם של הנשיאים במחלוקת נחזור ליום בו שרפה הקטורת את שני בניו של אהרן, יום חנוכת המשכן:

8. ויקרא ויקרא פרק ט, פסוקים א – ד'

(א) ויהי ביום השמיני קרא משה לאהרן ולבניו ולזקני ישראל:

(ב) ויאמר אל אהרן קח לך עגל בן בקר לחטאת ואיל לעלה תמימים והקרב לפני יהוה:

(ג) ואל בני ישראל תדבר לאמר קחו שעיר עזים לחטאת ועגל וכבש בני שנה תמימים לעלה:

(ד) ושור ואיל לשלמים לזבח לפני יהוה ומנחה בלולה בשמן פי היום יהוה נראה אליכם:

אהרן מצטווה להביא קורבנות: עגל בן בקר ואיל.

גם בני ישראל מצטווים להביא קורבנות: שעיר עזים, עגל, כבש, שור ואיל ומנחה.

הם אכן מבצעים את אשר צוו:

(ה) ויקחו את אשר צוה משה אל פני אהל מועד ויקרבו כל העדה ונעמדו לפני יהוה:

אולם מיד לאחר מכן פונה משה בדברים הבאים:

(ו) ויאמר משה זה הדבר אשר צוה יהוה תעשו וירא אליכם כבוד יהוה:

על כך הקשה הנצי"ב:

9. "העמק דבר" ויקרא פרק ט', פסוק ו'

זה הפסוק אומר דרשוני שהרי כבר עשו מה שעליהם והביאו הכל אל פני אוהל מועד ומה להם לעשות עוד?!

הביצוע מופיע בפסוק הקודם. ואם כך על מה נצטוו שוב: "זה הדבר אשר תעשו"??!

חז"ל בתורת כהנים למדונו מה כלול ומסתתר בציווי זה:

אמר להם משה לישראל **אותו יצר הרע העבירו מלבכם**, ותהיו כולכם ביראה אחת ובעצה אחת לשרת לפני המקום **כשם שהוא יחידי בעולם כך תהא עבודתכם מיוחדת לפניו**. שנאמר ומלתם את ערלת לבבכם, מפני מה? כי אני ה' אלהיכם הוא אלהי האלהים ואדוני האדונים עשיתם כן וירא אליכם כבוד ה'.

אולם גם דברים אלו אינם מובנים:

זה הדרוש צריך עוד יותר באור מגוף המקרא! וגם מה שייך לכאן המקרא: כי ה' אלוקיכם וגו'!?

ע"כ יש להבין שר"ן איש היו באמת גדולי ישראל בכל פרט גם ביראת ה'. והיה מניעת הכהונה שהוא גורם דבקות ואהבת ה' כאש בוער בקרבם. לא לשם שררה וכבוד המדומה כי אם להתקדש ולהשיג מעלה זו ע"י עבודה. וגם המה ידעו אשר דבר ה' אמת בפי משה, ואין להרהר אחריו ח"ו. רק הרהרו בלבם אחר רצון ה' ומסרו עצמם למסירת נפש ולמות על אהבת ה' כי עזה כמוות אהבה.

והנה לא היה אפשר להם לקחת מחתות וכדומה ולהקריב במשכן, שהרי הלויים שמרו שלא יקרב זר.

"ואלה נשיאי העדה היו בכורים" (אבן עזרא),
וכן הרמב"ן: "כי היו אלה הנקהלים כולם בכורות".

מש"ה היו מוכרחים לעשות מחלוקת על משה ואהרן ולפרוץ גדר. ובשביל שמכ"מ כיוונו לשם שמים, מש"ה נענשו בשריפה באש שיצא מקדשי הקדשים, והיה בזה עניין כבוד. לא כן דתן ואבירים המה היו רחוקים מתאוה עליונה זו. כי אם היו בטבע בעלי מחלוקת, משום הכי נענשו בבליעה בארץ כרוח הבהמה.

מאתים וחמישים הנשיאים לא היו כקרח ודתן ואבירים, מחרחרי ריב ורודפי כבוד. הם, מבקשי קרבת ה' היו.

אולם מכיוון שהלויים לא הניחו למי שאינו כהן (גם אם הוא בכור) לקרב לעבוד במשכן, הצליח קורח לשכנע אותם לחלוק על משה ואהרן.

מכיוון שהגורם למחלוקתם היה מתוך רצון של קדושה, גם עונשם שונה היה.

בניגוד לדתן ואבירים שנבלעו באדמה, כרוח הבהמה היורדת מטה. נענשו הם באש שיצאה מתוככי קודש הקודשים.

מיתה "מכובדת" זו באה ללמדנו, שעל אף טעותם, שאיפתם היתה לקרב אל הקדש.
(זאת כנראה הסיבה לכך שקורח לא "נשרף").

כך נבין את דבריו של משה אל עדת קרח:
11. רש"י פרק טז פסוק ו'

זאת עשו קחו לכם מחתות - מה ראה לומר להם כך, אמר להם בדרכי הגוים יש נימוסים (אלוהים) הרבה וכומרים הרבה ואין כולם מתקבצים בבית אחד, אנו אין לנו אלא ה' אחד, ארון אחד ותורה אחת ומזבח אחד וכהן גדול אחד ואתם מאתים וחמישים איש מבקשים כהונה גדולה, אף אני רוצה בכך.

הערה:

(הרב מאיר שפיגלמן מסביר שמה היה שמח מאוד אילו כל עם ישראל היה מתקרב לקב"ה והופך את תפקידו למיותר. מסיבה זו, הוא מקבל בחפץ לב את התנבאותם של אלדד ומידד, ומתנגד לתביעתו של יהושע "אדוני משה כלאם". לפיכך, משה אינו יכול להתנגד לבקשתם של קרח ועדתו. גם הוא - כמוהם - רוצה שכל העדה יהיו קדושים וכולם יתפקדו במשכן באופן שווה.

קרח - ש"פיקח היה", כלשונם של חז"ל - הציב בפני משה בקשה שהוא לא יכול היה לסרב לה.

מעולם לא אסר הקב"ה על הקטרה על גבי מחתה. למדנו שאסור לישראלים לגשת למזבח ולעבוד עליו, ולכן משה לא הציע את ההקטרה על גבי המזבח כניסיון (כדי שלא להכשילם במזיד).

כיוון שהקטרה על גבי מחתה לא נאסרה מעולם, ממילא יכול היה משה להציע לקרח ולעדתו הקטרה כזו כניסיון:

מי שמנחתו תתקבל - רצוי בעיני ה', ויוכל להצטרף לכהונה.

יתר על כן: גם אם הקב"ה היה דוחה את הקטרתם של קרח ועדתו, אין כל סיבה לחשוב שהם צריכים למות. כבר בראשיתה של ההיסטוריה למדנו שמנחתו של קין נדחתה, אך בכל זאת הוא לא מת. ייתכן שבין מאתיים וחמישים אנשיו של קרח היו גם אנשים טובים וישרים, שרצו בתמימות לסייע בעבודות המקדש וקרח תמרן אותם לצרכיו האישיים.

לפיכך, משה מקבל את טענותיו של קרח, ומציע לו ניסיון כדי לבדוק מי מהם ראוי לכהונה. (אפשר שאדם שנבחר לכהונה היה "מתגייר" והופך לכהן, ואפשר שרק הוא היה מתכהן וילדיו לא היו כוהנים (בניגוד לכוהנים מלידה).

כמובן, אין צורך לשתף את אהרן בניסיון זה, שהרי אנו יודעים שהוא ראוי להקטיר קטורת במשכן. ואכן, בראשית הפרשה כלל לא מוזכר שאהרן שותף לניסוי המחתות:

"זאת עשו, קחו לכם מחתות קרח וכל עדתו: ותנו בהן אש ושימו עליהן קטרת לפני ה' מחר, והיה האיש אשר יבחר ה' - הוא הקדוש". (במדבר ט"ז, ו-ז)

שני הניסיונות

למרבה הפלא, בהמשך הפרשייה משה מציע לקרח ולעדתו שוב את ניסיון המחתות, ואנו מגלים שהוא משנה את תנאי הניסיון. בפעם השנייה, משה קובע שגם אהרן יהיה שותף לניסיון, ואף הוא יבחר אם הקטרתו ראויה בעיני ה':

"ויאמר משה אל קרח - אתה וכל עדתך היו לפני ה', אתה והם ואהרן מחר: וקחו איש מחתתו ונתתם עליהם קטרת, והקרבתם לפני ה' איש מחתתו חמשים ומאתים מחתות, ואתה ואהרן איש מחתתו". (במדבר ט"ז, טז-יז)

מאחר שעמדנו על השינוי בהגדרת הניסיון, אנו מבינים מדוע משה מצא לנכון לחזור עליו, אולם ברור שמשמעותו של הניסיון השני שונה לחלוטין ממשמעותו של הניסיון הראשון:

אם קודם לכן, הדיון נסב אודות השאלה אם אנשים נוספים יכולים להצטרף לכהונה - עתה אנו דנים אודות השאלה אם אהרן ראוי לכהן ככהן גדול. כאן, אין אנו שואלים מי ממאתים וחמישים האנשים ראוי לכהן במקדש, אלא מי מהם ראוי להיות כהן גדול.

מדוע, אם כן, שינה משה את תנאי הניסוי?

נראה, שאת פשר שינוי התנאים אנו צריכים למצוא בפרשייה המפרידה בין תיאור שניהם - מחלוקת משה עם דתן ואבירים. באופן כלשהו, עימות זה שינה את תפיסתו של משה, ולכן משה שינה את אופי הניסוי שהציע.

מדברי קרח, משה הבין שאין לו כל ויכוח איתו. אף משה, כמו קרח, פסול לכהונה, ולכן כאשר קרח ערער על הכהונה - משה התייחס לעצמו כאל משקיף מן הצד.

לאחר ששמע את דבריהם של דתן ואבירים, הבין משה שהערעור אינו מצומצם לערעור על הכהונה, אלא כולל גם ערעור על מנהיגותו של משה ועל המעשים שעשה בשם הקב"ה. כיוון שכך, משה מסיק שגם הויכוח על הכהונה אינו רק שאיפה לצרף אנשים חדשים למסגרת הכהונה, אלא ערעור רדיקאלי על בחירת אהרן לכהן גדול. אפשר שחלק מהאנשים הם תמימים, אך קרח משתמש בהם לערער את מנהיגותו של משה.

כאשר משה הבין זאת - הוא מייד פונה לקב"ה בבקשה שלא יקבל את מנחתם. כפי שהסברנו לעיל, הניסוי שיזם משה הוא ניסוי לגיטימי, ואפשר שאין בו כל עבירה. גם אם הקב"ה יפנה למנחתם של קרח ועדתו - אין בכך כל שלילה למנהיגותו של משה או לכהונתו הגדולה של אהרן. לכן, משה מבקש מהקב"ה שלא יפנה למנחתם, כיוון שקרח יוביל את עדתו להבנה שקבלת מנחתם מהווה את דחיית מנהיגותו של משה.

על לשון הרע - כי ההיא דקרח לשון הרע הוה, דכתיב (במדבר יז) אתם המיתם את עם ה' **וסתם לשון הרע בחשאי הוא.**

מדוע מכפרת הקטרת על לשון הרע?

לבד מכך שדבר שבחשאי (קטרת) מכפר על דבר שטבעו להיעשות בחשאי (לשון הרע), נראה להוסיף הסבר:

בעל ה"שפת אמת" לימדנו את מהות הביטוי "מוציא שם רע": **20. שפת אמת ספר ויקרא - פרשת תזריע - שנת [תרל"ז]**

במד' מצורע מוציא רע כו'. דהנה נמצא בכל דבר וכן באדם טוב ורע כידוע. אמנם כמו שהם כלולין נאמר וירא כו' כל אשר עשה והנה טוב מאוד ואמרו זה יצה"ר. כי כמו שהוא. הוא רק חלק משהו ונתבטל. אך שצריך לזהר שלא להוציאו מן הכלל.

בכל אדם, כמו במציאות כולה, משמשים טוב ורע בערבוביא. וכשהדברים מעורבים, כשמסתכלים על הכל במבט כולל, מגלים שהכל טוב: "וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד".

אולם הבעיה היא כשמבודדים את הרע ובוחנים אותו בפני עצמו.

(כך הסביר ה"שפת אמת" את הביטוי בפרקי אבות: "הוי דן את כל האדם לכף זכות".

את כל האדם ולא כל אדם.

שכן יש לראות את כל מכלול האישיות של האדם ולא רק חלקו).

דרכו של המוציא שם רע, להוציא את הרע... מבודד הוא את הרע, מצביע עליו ואמר: ראו אך את הרע.

התיקון לחטא זה הוא מעשה הקטרת.
שכן הקטרת היא המחברת.

היא זו המלמדת אותנו שאפילו החלבנה בהתחברותה לשאר הסממנים, מפיקה היא ריח טוב.

זוהי אולי הסיבה, שהקטרת אינה באה ביחיד כי אם בציבור.

(וגם כשבאה ביחידות, אצל הנשיאים, אפשר שבאה היא מדין היותם מנהיגי הציבור. ובזה טעו הנשיאים שראו בכך ביטוי למדרגתם האישית ולא להיותם נציגי ומנהיגי הציבור).

שכן תפקידה ללמד את אחדותו של עם ישראל והיותו יחידה אחד כתושה ומחוברת יחדיו.

קרח החולק על משה מעוניין לפלג את עצמו ממנהיגותו של משה:

21. רש"י במדבר פרק טז פסוק א'

ויקח קרח - לקח את עצמו לצד אחד להיות נחלק מתוך העדה לעורר על הכהונה, וזהו שתרגם אונקלוס ואתפלג נחלק משאר העדה להחזיק במחלוקת, וכן (איוב טו, יב) מה יקחד לבד, לוקח אותך להפליגך משאר בני אדם.

ולכן המבחן המתאים לקרח ולנשיאים הוא מבחן הקטרת. שכן זו מסמלת את אחדות הכלל.

אחדות זו מחייבת קבלת דרך אחת בעבודת ה'.

התורה אוסרת עלינו להקטיר קטרת זרה: לא תעלו עליו קטרת זרה ועלה ומנחה ונסך לא תסכו עליו:

22. רש"י

לא תעלו עליו - על מזבח זה (מזבח הקטרת): קטרת זרה - שום קטורת של נדבה. כולן זרות לו חוץ מזו:

23. חזקוני

דבר אחר - קטרת זרה, שאינה כמתכונתה.

מי שאינו מוכן לקבל עובדה זו, שמכיוון שה' אחד, גם המשכן אחד, העדה אחת, המנהיגות אחת, ודרך עבודת ה' אחת היא, באה אש הקטרת ושורפת אותו.

אולם אותה הקטרת עשויה גם להציל.

זאת, במקרה שהיא מופנית אל העדה ועל מנת לחברה: **-מקור 6**

ויאמר משה אל אהרן קח את המקתה ותן עליה אש מעל המזבח ושים קטרת והולך מהרה אל העדה וכפר עליהם פי יצא הקצף מלפני ה' החל הנגף:

ויקח אהרן דבר משה וינחץ אל תוך הקהל והנה החל הנגף בעם וינתן את הקטרת ויכפר על העם:

או אז מכפרת הקטרת על העדה, מצילה חיים ולא הורגת.

מבחן הקטרת לימדנו שכשם שה' אחד, כך עמו אחד הוא והדרך ליראתו אחת הוא.

המכיר בכך יחובר על ידי הקטרת, אפילו אין ריחו טוב. והכופר בכך, תבוא אש הקטרת ותשרוף אותו.